

Sławomir Lisek

Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kollątaja w Krakowie

ROZWÓJ WYBRANYCH PRZEDSIĘBIORSTW MLECZARSKICH I PRZETWÓRSTWA OWOCOWO-WARZYWNEGO W LATACH 2010-2012

DEVELOPMENT OF SELECTED DIARY AND FRUIT-VEGETABLES PROCESSING ENTERPRISES IN THE YEARS 2010-2012

Słowa kluczowe: kondycja finansowa przedsiębiorstwa, firmy mleczarskie, firmy owocowo-warzywne, rozwój przedsiębiorstwa

Key words: financial condition of the enterprise, dairy enterprises, fruit-vegetables firms, development of the enterprise

Abstrakt. Celem badań była prognoza szans dla rolnictwa zajmującego się produkcją mleka oraz owoców i warzyw w zakresie możliwości zbytu produktów, wynikających z rozwoju przedsiębiorstw przetwórczych. Rolnictwo jest ważnym segmentem gospodarki żywnościowej. Prawidłowy rozwój rolnictwa zależy od możliwości zbytu produktów. To z kolei uwarunkowane jest sytuacją przedsiębiorstw przetwarzających produkty rolne. Analiza wykazała, że zarówno firmy mleczarskie, jak i owocowo-warzywne osiągały zyski w latach 2010-2012. Lepszą płynnością charakteryzowały się firmy mleczarskie. Syntetyczna miara firm mleczarskich we wszystkich analizowanych latach była lepsza niż owocowo-warzywnych. Jednak sytuacja obu grup przedsiębiorstw na koniec 2012 roku była gorsza niż na koniec 2010 roku, co źle rokuję dla dalszego rozwoju polskiego rolnictwa.

Wstęp

Rolnictwo jest jedną z najważniejszych dziedzin polskiej gospodarki. Rozwój rolnictwa i poprawa efektywności finansowej działalności rolniczej są ważnymi czynnikami mającymi wpływ na sytuację i rozwój gospodarki kraju, a także na funkcjonowanie pod względem ekonomicznym i społecznym dużej grupy społeczeństwa polskiego. Istotnym warunkiem wpływającym na rozwój rolnictwa jest możliwość sprzedaży produktów po opłacalnych cenach. Mimo globalizacji gospodarki i coraz większych możliwości eksportu, rolnicy uzależnieni są jednak w dużym stopniu od możliwości zbytu swoich produktów w kraju. Sprzedaż produkcji rolnej zależy od rozwoju przedsiębiorstw przetwarzających produkty rolne. Znaczącymi, masowymi odbiorcami produktów rolniczych są przedsiębiorstwa zajmujące się ich przetwórstwem. Stale postępujący rozwój sektora przetwórczego jest więc jednym z czynników warunkujących prawidłowe funkcjonowanie rolnictwa.

Material i metodyka badań

Celem badań była analiza szans dla rolnictwa zajmującego się produkcją mleka oraz owoców i warzyw w zakresie możliwości zbytu produktów, wynikających ze zmian w rozwoju przedsiębiorstw przetwórczych. Badaniu poddano przedsiębiorstwa zajmujące się przetwórstwem mleczarskim i owocowo-warzywnym, mające swoją siedzibę w różnych częściach kraju. Firmy mleczarskie zorganizowane są głównie w formie spółdzielni, częściowo zaś w formie spółek z ograniczoną odpowiedzialnością. Przedsiębiorstwa owocowo-warzywne funkcjonują w rozmaitych formach prawnych: spółki jawne, spółki z o.o. i jednoosobowe działalności gospodarcze. Źródłem informacji o firmach są dane pochodzące z ich sprawozdań finansowych, opracowane przez firmę Verdict.

Wybrane przedsiębiorstwa przebadano za okres 3 lat (2010-2012). Poziom ich rozwoju zmierzono za pomocą wskaźników: ROE – wskaźnik rentowności kapitału podstawowego [Bednarski,

2007], ROA – wskaźnik rentowności aktywów [Jerzemowska 2004], PS – wskaźnik płynności szybkiej [Sierpińska, Wędzki 1997], ZO – wskaźnik zadłużenia przedsiębiorstwa [Sierpińska, Jachna 1994], procentowy przyrost przychodów ze sprzedaży [Sierpińska, Jachna 1994].

W celu skonstruowania miernika syntetycznego dokonano standaryzacji zmiennych metodą unitaryzacji zerowanej. Zdecydowano się na normowanie cech, będących stymulantami według wzoru [Kukuła 2000]:

$$z_{i,j} = \frac{x_{i,j} - \min_i x_{i,j}}{\max_i x_{i,j} - \min_i x_{i,j}} \quad (1)$$

gdzie:

$z_{i,j}$ – oznacza znormalizowaną zmienną $x_{i,j}$,

$x_{i,j}^{\max}$ – oznacza maksymalną j -tą zmienną,

$x_{i,j}^{\min}$ – oznacza minimalną j -tą zmienną,

$x_{i,j}$ – oznacza j -tą zmienną i -tego obiektu.

Natomiast w przypadku destymulanty (ZKW) normowanie przeprowadzono zgodnie ze wzorem [Kukuła 2000]:

$$z_{i,j} = \frac{\max_i x_{i,j} - x_{i,j}}{\max_i x_{i,j} - \min_i x_{i,j}} \quad (2)$$

Oznaczenia jak we wzorze (1).

Miernik syntetyczny rozwoju przedsiębiorstwa, stanowi sumę zunitaryzowanych wskaźników diagnostycznych.

Wyniki badań

W tabeli 1 przedstawiono wskaźniki służące ocenie rozwoju przedsiębiorstw mleczarskich, a w tabeli 2 przedsiębiorstw przetwórstwa owocowo-warzywnego. Opisując rozwój przedsiębiorstw mleczarskich, należy zauważyć, że poza nielicznymi wyjątkami osiągają one zysk. Wskaźniki rentowności aktywów i rentowności kapitału podstawowego osiągały zadowalające wielkości¹ – ich kształtowanie się wskazywało na dobrą efektywność działania tego sektora. Omawiane firmy w większości zachowały wymaganą płynność finansową, jednak warto podkreślić, że Bakoma, która charakteryzowała się najwyższą zyskownością, zajmowała przedostatnią lokatę pod względem płynności finansowej. Była ona również najbardziej zadłużoną firmą spośród analizowanych przedsiębiorstw mleczarskich. Przedsiębiorstwa te generalnie corocznie zwiększały rozmiar swojej działalności. Wyjątkiem była Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska Skala (OSM) w 2010 roku i Spółdzielnia Mleczarska Gostyń (SM) w 2012 roku. Zadłużenie badanych firm utrzymywało się na zadowalającym poziomie. Jedynie zadłużenie firmy Bakoma było wyższe – wyniosło w każdym roku powyżej 0,7 (przyjmując dopuszczalną wielkość wskaźnika zadłużenia na poziomie około 0,65). Oceniając dynamikę rozwoju tych przedsiębiorstw, należy zauważyć, że generalnie ich kondycja w 2012 roku pogorszyła się w porównaniu z latami poprzednimi. Wskaźniki rentowności dla większości firm przyjmują niższe wartości niż w roku 2010.

Oceniając rozwój firm przetwórstwa owocowo-warzywnego warto podkreślić, że z wyjątkiem spółki Agros Nova, pozostałe firmy przynosiły zyski. Zyskowność tej grupy przedsiębiorstw była generalnie wyższa niż firm mleczarskich. Płynność finansowa większości firm z tej grupy kształtowała się jednak poniżej wymaganego standardu. Ponadto połowa firm przetwórstwa owocowo-warzywnego z badanej grupy przekraczała dopuszczalne zadłużenie². W 2012 roku trzy przedsiębiorstwa z tej grupy odnotowały spadek sprzedaży.

¹ Zadowalające wielkości ROE to min. 5, a w 2012 roku 4 (ze względu na obniżkę stóp procentowych oferowanych w bankach), natomiast ROA, to min. 3,0, a w 2012 roku 2,25.

² O zyskowności świadczą dodatnie wskaźniki ROE i ROA w tabelach 1 i 2, natomiast jeśli chodzi o płynność, to wskaźnik PS powinien być nie niższy od 1.

Tabela 1. Wskaźniki rozwoju przedsiębiorstw mleczarskich za lata 2010-2012
 Table 1. Dairy enterprises development ratios in 2010-2012

Firma/Firm	Wskaźniki/Ratios																				
	2010							2011							2012						
	ROE	ROA	PS	ZO	IR%	ROE	ROA	PS	ZO	IR%	ROE	ROA	PS	ZO	IR%	ROE	ROA	PS	ZO	IR%	
Bakoma	312,47	7,29	0,77	0,73	10,46	208,33	4,15	0,54	0,79	12,90	315,85	6,52	0,63	0,76	3,93						
Mlekpól	4,22	1,95	1,81	0,37	9,26	4,51	2,19	1,89	0,37	8,57	2,44	1,31	2,16	0,35	3,24						
OSM Krasnystaw	24,90	2,26	1,01	0,55	1,62	9,84	0,93	0,87	0,55	8,13	10,78	1,10	1,10	0,53	3,53						
OSM Limanowa	0,87	0,40	0,54	0,54	1,82	4,78	2,22	0,59	0,53	5,23	3,63	1,80	0,56	0,50	2,00						
OSM Piątница	4,69	2,19	2,12	0,28	12,02	1,98	0,90	1,74	0,35	28,74	3,09	1,43	1,29	0,35	12,61						
SM Gostyń	7,82	1,98	1,48	0,41	9,70	8,41	2,23	1,54	0,39	9,61	-7,20	-1,88	1,31	0,40	-0,48						
OSM Skała	4,47	1,46	1,72	0,36	-10,25	9,67	2,92	1,81	0,35	5,34	7,72	2,48	1,90	0,33	2,22						
SSPM*	37,36	5,84	1,74	0,53	39,07	46,15	7,51	1,87	0,52	39,02	31,67	4,98	1,76	0,55	31,50						

* SSPM – Strzelecka Spółdzielnia Producentów Mleka

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych przedsiębiorstw
 Source: own calculations from the firms statements

Tabela 2. Wskaźniki rozwoju przedsiębiorstw owocowo-warzywnych za lata 2010-2012
 Table 2. Fruit-vegetables enterprises development ratios in 2010-2012

Firma/Firm	Wskaźniki/Ratios																				
	2010							2011							2012						
	ROE	ROA	PS	ZO	IR%	ROE	ROA	PS	ZO	IR%	ROE	ROA	PS	ZO	IR%	ROE	ROA	PS	ZO	IR%	
Agros Nova	-23,83	-6,03	1,21	1,68	0	-57,13	-8,48	0,87	1,08	175,84	-7,91	-5,17	0,85	0,62	-17,35						
Heinz	90,89	12,72	1,29	0,43	3,41	136,70	7,48	1,66	0,51	9,18	43,58	8,06	1,62	0,50	2,99						
Jamar	26,94	4,13	0,67	0,74	-1,00	45,27	6,37	0,68	0,73	-1,37	55,07	5,83	0,60	0,77	51,76						
Orzech	43,97	1,96	0,59	0,72	1,15	29,48	1,33	0,82	0,71	5,58	50,94	2,62	0,67	0,64	5,66						
Provitus	25,79	14,53	0,74	0,54	0,25	24,17	10,05	0,80	0,48	13,49	14,35	6,17	0,80	0,50	4,67						
Rolnik	123,87	0,88	0,33	0,81	2,43	658,16	4,49	0,39	0,78	7,53	103,73	0,54	0,49	0,82	-5,01						
Tymbark MWS	424,02	13,54	1,37	0,19	-10,96	244,04	7,62	0,70	0,40	21,03	399,44	13,66	0,88	0,31	-7,05						
Vortumnus	49,96	7,47	0,98	0,63	7,99	29,57	2,38	1,16	0,78	15,33	0,11	0,01	0,43	0,79	3,66						

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

Jako podstawę porównań między grupami przedsiębiorstw przyjęto medianę mierników ich rozwoju dla poszczególnych grup. Zdecydowano się przyjąć medianę zamiast średniej arytmetycznej, ponieważ jest ona w mniejszym stopniu wrażliwa na skrajne wartości (tab. 3). Porównując zmianę sytuacji badanych grup przedsiębiorstw, należy zauważyć, że zyskowność przedsiębiorstw mleczarskich była ponaddwukrotnie niższa niż firm owocowo-warzywnych. Natomiast firmy mleczarskie charakteryzowały się znacznie lepszą płynnością finansową i mniejszym zadłużeniem. W 2010 roku większy przyrost przychodów cechował przedsiębiorstwa mleczarskie, w 2011 roku zaś na odwrót – większy przyrost przychodów osiągnęły firmy owocowo-warzywno. W 2012 roku obie grupy wykazały podobny przyrost przychodów.

Tabela 3. Mediana mierników rozwoju grup przedsiębiorstw za 2010-2012
 Table 3. Median of the groups of firms development measures in 2010-2012

Grupa firm/ Group of firms	Mediana mierników/Median of measures														
	2010					2011					2012				
	ROE	ROA	PS	ZO	IR%	ROE	ROA	PS	ZO	IR%	ROE	ROA	PS	ZO	IR%
Mleczarskie	6,26	2,09	1,60	0,47	9,48	9,04	2,23	1,64	0,46	9,09	5,68	1,62	1,30	0,45	3,39
Owocowo-warzywne	46,97	5,80	0,86	0,68	0,70	37,42	5,43	0,81	0,72	11,34	47,26	4,23	0,74	0,63	3,33

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

Ocena zmian poziomu rozwoju przedsiębiorstw z wykorzystaniem mierników syntetycznych

Syntetyczne mierniki rozwoju dla badanych przedsiębiorstw za poszczególne lata obliczono jako sumę wskaźników z tabel 1 i 2 unormowanych według wzorów (1) i (2) i przedstawiono w tabeli 4. Analizując rozwój przedsiębiorstw mleczarskich w latach 2010-2012, stwierdzono, że najlepszymi firmami w świetle przyjętych kryteriów były Strzelecka Spółdzielnia Producentów Mleka (SSPM) i OSM Piątnica. Z wyjątkiem SSPM w 2010 roku, miara syntetyczna nie przekraczała 3,0, czyli 60% wartości maksymalnej. Należy również podkreślić, że miara rozwoju większości przedsiębiorstw za 2012 rok była wyraźnie niższa niż za 2010 rok. Na tej podstawie stwierdzono, że sytuacja tych firm uległa pogorszeniu.

Spośród firm przetwórstwa owocowo-warzywnego najwyższą lokatę w latach 2010 i w 2012 zajął Tymbark MWS, natomiast w 2011 roku Heinz Polska. We wszystkich latach badanego okresu w przypadku tych przedsiębiorstw miernik syntetyczny przekraczał 2,0. W siedmiu na osiem analizowanych firm miernik syntetyczny w 2012 roku był niższy niż w 2010 roku. Generalnie można więc stwierdzić, iż poziom rozwoju tych firm uległ znacznemu pogorszeniu w 2012 roku w stosunku do roku 2010.

Porównania rozwoju obu grup przedsiębiorstw dokonano, bazując na medianie syntetycznego miernika rozwoju obu grup przedsiębiorstw. Oceniając poziom rozwoju analizowanych grup przedsiębiorstw, należy stwierdzić, że w badanym okresie kondycja firm mleczarskich była wyraźnie lepsza niż firm owocowo-warzywnych. Działo się tak mimo niższej zyskowności. Decydowało o tym niższe zadłużenie i wyższa płynność finansowa przedsiębiorstw mleczarskich. Takie kształ-

Tabela 4. Syntetyczna miara rozwoju przedsiębiorstw mleczarskich za 2010-2012

Table 4. Synthetic measure of the development of the diary firms in 2010-2012

Firma/Firm	Syntetyczna miara/Synthetic measure		
	2010	2011	2012
Bakoma	2,71	1,63	1,96
Mlekpól	2,56	2,69	2,59
OSM Krasnystaw	1,90	1,70	1,64
OSM Limanowa	1,51	1,59	1,38
OSM Piątnica	2,86	2,66	2,23
Sm Gostyń	2,37	2,44	1,75
OSM Skała	2,10	2,69	2,54
SSPM	3,27	2,99	2,64

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Tabela 5. Syntetyczna miara rozwoju przedsiębiorstw owocowo-warzywnych za 2010-2012

Table 5. Synthetic measure of the development of the fruit-vegetables firms in 2010-2012

Firma/Firm	Syntetyczna miara/Synthetic measure		
	2010	2011	2012
Agros Nova	0,71	1,32	0,63
Heinz	2,83	2,82	2,44
Jamar	1,63	1,62	1,94
Orzech	1,57	1,48	1,38
Provitus	2,33	2,29	1,82
Rolnik	1,52	2,16	0,79
Tymbark MWS	3,53	2,55	3,41
Vortumnus	2,27	1,73	0,66

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

towanie się miernika syntetycznego pokazuje, że mimo mniejszej zyskowności, dzięki niższemu zadłużeniu sytuacja firm mleczarskich była bardziej stabilna, stąd wyższa ocena ich kondycji finansowej. Niestety stan obydwu grup przedsiębiorstw w 2012 roku był wyraźnie gorszy niż w roku 2010. Oznacza to pogarszające się warunki funkcjonowania rolnictwa w Polsce, spowodowane słabnącą kondycją finansową nabywców produktów rolnych, która stwarza niepokojące perspektywy sprzedaży płodów rolnych.

Tabela 6. Mediana miary syntetycznej rozwoju grup przedsiębiorstw za 2010-2012

Table 6. Median of the synthetic measure of the development of analyzed groups of firms in 2010-2012

Grupa Firm/Group of Firms	Mediana/Median		
	2010	2011	2012
Mleczarskie/Diary	2,46	2,55	2,09
Owocowo-warzywno/ Fruit-vegetables	1,95	1,94	1,60

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Podsumowanie i wnioski

Badanie zmian rozwoju wybranych przedsiębiorstw mleczarskich i owocowo-warzywnych za lata 2010-2012 wskazuje, że większość analizowanych firm osiągała w badanym okresie zysk netto, o czym świadczą dodatnie wielkości wskaźników rentowności. Zyskowność przedsiębiorstw owocowo-warzywnych była generalnie wyższa niż firm mleczarskich. Natomiast firmy mleczarskie charakteryzowały się wyższą płynnością finansową i niższym zadłużeniem. Wyższa płynność i niższe zadłużenie powodowały, że stan rozwoju przedsiębiorstw mleczarskich należało ocenić wyżej niż przedsiębiorstw przetwórstwa owocowo-warzywnego. Niepokojącym sygnałem był stan obu grup przedsiębiorstw na koniec 2012 roku. Był on wyraźnie gorszy niż na koniec 2010 roku. Oznaczało to pogorszenie się perspektyw produkcji rolnej w zakresie możliwości ich zbytu. Na zaistniały stan rzeczy miały wpływ czynniki zewnętrzne, takie jak pogłębiający się kryzys ekonomiczny.

Literatura

- Bednarski L. 2007: *Analiza finansowa w przedsiębiorstwie*, PWE, Warszawa, 113-114, ISBN 83-208-1659-9.
 Kukula K. 2000: *Metoda unitaryzacji zerowanej*, PWN, Warszawa, 79, 88, 90, ISBN 83-01-13097-0.
 Jerzemowska M. (red.). 2004: *Analiza ekonomiczna w przedsiębiorstwie*, PWE, Warszawa, 291-293, ISBN 83-208-1509-6.
 Sierpińska M., Jachna T. 1994: *Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych*, PWN, Warszawa, 67-80 i 89, ISBN 83-01-11187-9.
 Sierpińska M., Wędzki D. 1997: *Zarządzanie płynnością finansową w przedsiębiorstwie*, PWN, Warszawa, 60, ISBN 83-01-12193-9.

Summary

The aim of the study was to examine the prospects for agriculture in the production of milk and fruit and vegetables on the possibilities of product sales, resulting from changes in the development of processing companies. Agriculture is an important segment of the Polish economy. Development of the agriculture depends on the possibility of the selling their products. This depends on the situation of the processing enterprises. After study one should say that general situation of the dairy companies is better than fruit – vegetables companies. But situation of the both groups of enterprises in 2012 is worse than in 2010. This is bad forecast for the agriculture.

Adres do korespondencji
 dr Sławomir Lisek
 Uniwersytet Rolniczy Kraków
 Katedra Statystyki Matematycznej
 tel. (12) 662 43 77
 e-mail: sl1@op.pl